

ISSN 2224-5294

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Л А Р Ы

ИЗВЕСТИЯ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚОҒАМДЫҚ ЖӘНЕ ГУМАНИТАРЛЫҚ
ҒЫЛЫМДАР СЕРИЯСЫ

СЕРИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ
И ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

1 (299)

ҚАҢТАР – АҚПАН 2015 ж.
ЯНВАРЬ – ФЕВРАЛЬ 2015 г.
JANUARY – FEBRUARY 2015

1962 ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С ЯНВАРЯ 1962 ГОДА
PUBLISHED SINCE JANUARY 1962

ЖЫЛЫНА 6 РЕТ ШЫҒАДЫ
ВЫХОДИТ 6 РАЗ В ГОД
PUBLISHED 6 TIMES A YEAR

АЛМАТЫ, ҚР ҰҒА
АЛМАТЫ, НАН РК
ALMATY, NAS RK

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА академигі

Пралиев С. Ж.

Р е д а к ц и я а л қ а с ы:

эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Баймұратов У.Б.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байпақов К.М.**; филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Есім Г.Е.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қирабаев С.С.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қошанов А.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нәрибаев К.Н.** (бас редактордың орынбасары); филос. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нысанбаев А.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сабикенов С.Н.**; заң ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сулейменов М.К.**; эк. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Сатубалдин С.С.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбжанов Х.М.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбусейтова М.Х.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Байтанаев Б.А.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Жақып Б.А.**; фил. ғ. докторы, проф., чл.-корр. НАН РК **Қалижанов У.К.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қамзабекұлы Д.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қожамжарова Д.П.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қойгелдиев М.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Құрманбайұлы Ш.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Таймағанбетов Ж.К.**; социол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Шәукенова З.К.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА құрметті мүшесі **Дербісәлі А.**

Р е д а к ц и я к ең с е с і:

Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Белостечник Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА академигі **Велиханлы Н.** (Азербайджан); Тәжікстан ҰҒА академигі **Назаров Т.Н.** (Тәжікстан); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Рошка А.** (Молдова); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Руснак Г.** (Молдова); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Мұрадов Ш.** (Әзірбайжан); Әзірбайжан ҰҒА корр. мүшесі **Сафарова З.** (Әзірбайжан); э. ғ. д., проф. **Василенко В.Н.** (Украина); заң ғ. докт., проф. **Устименко В.А.** (Украина)

Главный редактор

академик НАН РК
С. Ж. Пралиев

Редакционная коллегия:

докт. экон. н., проф., академик НАН РК **У.Б. Баймуратов**; докт. ист. н., проф., академик НАН РК **К.М. Байпаков**; докт. филос. н., проф., академик НАН РК **Г.Е. Есим**; докт. фил. н., проф., академик НАН РК **С.С. Кирабаев**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **А.К. Кошанов**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **К.Н. Нармбаев** (заместитель главного редактора); докт. филос. н., проф., академик НАН РК **А.Н. Нысанбаев**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **С.Н. Сабиков**; докт. экон. н., проф., академик НАН РК **С.С. Сатубалдин**; докт. юр. н., проф., академик НАН РК **М.К. Сулейменов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Х.М. Абжанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.Х. Абусейтова**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Байтанаев**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Жакып**; докт. фиол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **У.К. Калижанов**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Д. Камзабекулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Д.П. Кожамжарова**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **М.К. Койгельдиев**; докт. фил. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ш. Курманбайулы**; докт. ист. н., проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.К. Таймаганбетов**; докт. социол. н., проф., чл.-корр. НАН РК **З.К. Шаукенова**; д. фил. н., проф., Почетный член НАН РК **А. Дербисали**

Редакционный совет

академик НАН Республики Молдова **Г. Белостечник** (Молдова); академик НАН Азербайджанской Республики **Н. Велиханлы** (Азербайджан); академик НАН Республики Таджикистан **Т.Н. Назаров** (Таджикистан); академик НАН Республики Молдова **А. Рошка** (Молдова); академик НАН Республики Молдова **Г. Руснак** (Молдова); чл.-корр. НАН Азербайджанской Республики **Ш. Мурадов** (Азербайджан), член-корр. НАН Азербайджанской Республики **З.Сафарова** (Азербайджан); д. э. н., проф. **В.Н. Василенко** (Украина); д.ю.н., проф. **В.А. Устименко** (Украина)

Известия Национальной академии наук Республики Казахстан. Серия общественных и гуманитарных наук. ISSN 2224-5294

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан № 10894-Ж, выданное 30.04.2010 г.

Периодичность 6 раз в год

Тираж: 2000 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел. 272-13-19, 272-13-18,
www:nauka-nanrk.kz / social-human.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2015 г.

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Editor in chief

S.Zh. Praliyev,
academician of NAS RK

Editorial board:

U.B. Baymuratov, dr. econ. sc, prof., academician of NAS RK; **K.M. Baipakov**, dr. hist. sc., prof., academician of NAS RK; **G.Ye. Esim**, dr. philos. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Kirabayev**, dr. phil. sc., prof., academician of NAS RK; **A.K. Koshanov**, dr. econ. sc, prof., academician of NAS RK; **K.N. Naribayev**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK (deputy editor-in-chief); **A.N. Nysanbayev**, dr. philos. sc., prof., academician of NAS RK; **S.N. Sabikenov**, dr. jur. sc., prof., academician of NAS RK; **M.K. Suleimenov**, dr. jur. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Satubaldin**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK; **Kh.M. Abzhanov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.Kh. Abusseitov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Baitanayev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Zhakyp**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **U.K. Kalizhanov**, dr. phil. sc., prof., corr. member of NAS RK; **D. Kamzabekuly**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **D.P. Kozhamzharova**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.K. Koigeldiev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Sh. Kurmanbaiuly**, dr. phil. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Zh.K. Taymaganbetov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Z.K. Shaukenova**, dr. soc. sc., prof., corr. member of NAS RK; **A. Derbisali**, dr. phil. sc., prof., honorary member of NAS RK

Editorial staff:

G. Belostechnik, NAS Moldova academician (Moldova); **N. Velichanly**, NAS Azerbaijan academician (Azerbaijan); **T.N. Nazarov**, NAS Tajikistan academician (Tajikistan); **A. Roshka**, NAS Moldova academician (Moldova); **G. Rusnak**, NAS Moldova academician (Moldova); **Sh. Muradov**, NAS Azerbaijan corr.member (Azerbaijan); **Z. Safarova**, NAS Azerbaijan corr.member (Azerbaijan); **V.N. Vasilenko**, dr. econ. sc., prof. (Ukraine); **V.A. Ustimenko**, dr. jurid. sc., prof. (Ukraine)

News of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan. Series of Social and Humanities.
ISSN 2224-5294

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of information and archives of the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan N **10894-Ж**, issued 30.04.2010

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 2000 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

[www:nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz) / social-human.kz

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2015

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

ISSN 2224-5294

Volume 1, Number 299 (2015), 321 – 324

**THE ROLE OF CHANGING VOICES IN ENLARGE
OF LEXICAL COMPOSITION****G. Shoibekova**

shoibekova_gaziza@mail.ru

Kazakh national university of al-Farabi

Key words: language, vowels, concordants, sound interchange, changing voices, the problem of phonetics, word formation.

Abstract. In the article is considered new words which created by the ways of changing voices. And there will be researched changing of voices as the problem of phonetics, also word formation. In the article also was paid attention to the lexical units which created by changing of voices are formed as nomination, and in the dictionaries are transferred as register.

ӘЖК 811.512.122'322.3

**ДЫБЫСТАР СӘЙКЕСТІГІНІҢ ЛЕКСИКАЛЫҚ
ҚҰРАМДЫ ТОЛЫҚТЫРУДАҒЫ РӨЛІ****Ғ.Б. Шойбекова**

shoibekova_gaziza@mail.ru

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің PhD докторанты

Тірек сөздер: тіл, дыбыс, дауысты дыбыс, дауыссыз дыбыс, дыбыстар сәйкестігі, сөз жасаушы дыбыстар сәйкестігі, әртекес және біртектес дыбыстар сәйкестігі.

Андатпа. Мақалада дауысты және дауыссыз дыбыстардың сәйкестіктері арқылы сөз жасау қабілеті қозғалады. Дауысты, дауыссыз дыбыстардың жуан және жіңішке варианттарының лексикалық құрамды толықтырудағы рөлі қарастырылады. Дауысты дыбыстардың жуан мен жіңішке варианттарымен қоса дауыссыз дыбыстардың да қатаң және ұяң варианттары, үнді, ұяң дауыссыздарының сөз тудыратын сәйкестіктері тек фонетиканың ғана емес, негізінен, сөзжасамның зерттеу нысаны аясында қарастырылу қажеттігі айтылады. Сөз жасаушы дыбыстар сәйкестігі арқылы жасалған лексикалық бірліктер жаңа атау болып қалыптасатындығы, сөздіктерде жеке сөзтізбе ретінде берілетініне назар аударылған.

Тілімізде дыбыстар сәйкестігі деген ұғым бар. Дыбыстар сәйкестігінің пайда болуы жайдан-жай емес. Оның өзіндік тарихи ерекшелігі, даму тарихы бар. Дыбыстар сәйкестігін тіл білімінде түрлі аспектілерді басшылыққа ала отырып, әртүрлі қырынан жіктеуге болады. Мәселен, дауысты дыбыстардың классификациясына сәйкес жуан және жіңішке дауыстылардың сәйкестігі, ашық және қысаң дауыстылар сәйкестігі, еріндік және езулік дауыстылар сәйкестігі, жуан және жуан, жіңішке және жіңішке дауыстылар сәйкестігі. Сол сияқты дауыссыз дыбыстарды да: қатаң және ұяң варианттарының сәйкестігін, қатаң және қатаң, ұяң және ұяң, ұяң және үнді, үнді және үнді, қатаң және үнді т.б. секілді типологиялық сәйкестіктерді тіліміздегі тілдік деректер негізінде тауып, ажыратуға болады.

Тілімізде дыбыстар сәйкестігінің әртекес және біртектес сәйкестіктер секілді генеологиялық түрлерінің бар екені белгілі. Біртектес сәйкестіктер деп акустикалық және артикуляциялық жағынан туыстасатын дыбыстар сәйкестігін атайтындығын, ал әртекес сәйкестіктер деп туыстық сипаты жоқ дыбыстар сәйкестігі аталатындығы туралы ғалымдар жазып жүр. Әртекес және біртектес дыбыстар сәйкестігінің өзі сөз жасайтын, яғни жаңа атау тудыратын немесе сөз жасамайтын дыбыстар сәйкестігі деп бөлінеді. Осы мақалада біз сөз жасайтын дыбыстар сәйкестігі

туралы айтамыз. Дыбыстардың мағына ажырату қызметі тілдің қалыптасуына көп әсер етті. Сондай мағына ажырату қабілетіне ие болған бірнеше дыбыстар сәйкестігін сөз етпекпіз.

О ~ ө сөз жасаушы дыбыстардың біртектес сәйкестігі.

Түркі тілдеріндегі бір буынды сөздерді тұрақты немесе өзгермелі деп кесіп айтуға қарсы Ө.Т. Қайдар «Түркі түбіріне тән варианттылықты кездейсоқ өзгерістердің нәтижесі ретінде қарастыруға болмайды. Керісінше, түбірлердің варианттас болып келуі жалпы хронологиялық реттілікті сақтай отырып, нақты бір тілдің морфонологиялық заңдылықтары аясында жүзеге асатын тарихи процесс» деген ойлары арқылы түркілік моносиллабтар диахрондық тұрғыдан алғанда табиғатынан икемді, өзгеруге бейім, тілдік элемент екенін аңғартады [1, 32-69].

Көне түркі ескерткіштері тіліндегі бір буынды түбір сөздер мен негіздердің, сонымен қатар бірнеше буынды тілдік бірліктер құрамындағы дауысты дыбыстар сәйкестігі кездеседі.

Бұл сәйкестіктерді, әрине, біз қазақ тілімен салыстыра отырып, зерделейміз.

I. Оң. сын. 1. Солға қарама-қарсы.

2. Теріс емес, дұрыс, жөн.

II. Оң. ет. Жөнді болу, жетісу.

III. Оң ет. Бояуы қайту, өңі, түсі кету [2, 429].

“Оң” сөзінің жіңішке варианты “өң” сөзінің де арасында мағыналық байланыс бар.

Өң 1. Адамның бет-пішіні, бет әлпеті.

2. Заттың теріс жағына қарсы жылтыр жағы, оң жағы.

3. Адамның ұйықтамаған кезі [2, 556].

Қазіргі тіліміздегі *оң-өң* сөздерінің мағыналық қырлары *ортақ семаның* бар екенін растайды. Бұл сөз көне түркі сөздігінде екі түрлі сөздік ұяда берілген:

I. Өң түр-түс.

II. Өң алды, алдыңғы жақ.

III. Өң бұрын, алдын ала.

IV. Өң оңу, өзгеру, түсін кетіру.

V. Өң қол сұғу (біздіңше, бұл өңмендеу болса керек).

Бірінші сөздік ұядағы тізбектің берілуі осындай. Мұндағы – *қол сұғу* мағынасы тіл дамуында пайда болған *коннотациялық мағына*. Себебі онда эмоционалдық мән басымырақ.

I. Оң оң, оң жақ.

II. Оң оң, шын.

III. Оң жеңіл, ыңғайлы, қолай.

IV. Оң оңалу, түзелу.

V. Оң оңу, ағару [2, 429]. Көне түркі тіліндегі *Өң I түр-түс* мағынасы *Өң II* жұбында – *оңу, ағару, түсі кету* болып, қимыл мағынасына ауысқан. Қазіргі қазақ тілінде “*өңі өрт сөндіргендей*” деген коннотациялық мағыналы тұрақты тіркесі *Оң V* мағынасына сәйкес келеді. Әдетте, өрт сөндірген кісінің кейпі тәуір болмайтыны белгілі. Ал, “*өңменінен өткендей*” тіркесінде көзімен ішіп-жеп, тесірейіп қарау мағынасы сақталған. Оң – *түр-түс* заттық мағынасы – *Өң II – алдыңғы жақ*, *Өң III – бұрын, алдын ала* мағыналары екінші сөздік ұядағы *Оң II оң жақ, оң* сөздерінің мағыналарында сәйкестік байқалады.

Денотаттың *оң, оң жақ* мағынасы *шын, оң* сигнификаттық мағыналарының дамуына себеп болған. Осыған қарап *дұрыс, шын* мағыналарының синонимдік қатарда дамығаны көрініп тұр. “Туынды мағыналар арқылы жасалған көпмағыналы сөздің әрбір жеке мағынасы өзара мәндел басқа сөздермен қарым-қатынасқа түседі де, соның нәтижесінде синонимдік сөздер пайда болады” [3, 52]. *Өң* сөзінен тараған *оң, дұрыс, шын* сияқты мағыналық қырлары сын есімдер синонимиясын құрап тұр. Сонымен қатар үшінші сөздік ұяда *жеңіл, ыңғайлы* сындық мағыналары екінші сөздік ұядағы *оң, оң жақ* мағыналарынан тараған деуге болады.

Түйіндей келе, *өң, оң* сөздеріне тән *бастапқы мағына* – *алды* заттық мағынасы да, *ортақ мағына оң, оң жақ, дұрыс болу* мағынасы болса, одан тараған антонимдік мағыналары – *дұрыс емес, оңған, өзгеру, түсі кету* сынды мағыналық қырлары. Белгілі бір заттың алдыңғы беті *оң жағы* – *заттық мағына* болады да, *беті бері қарап тұрған түзу, оң жағына* уәжделген *сындық мағынасы дұрыс, шын жағы* болады, *өңмендеу* мағынасы *коннотациялық мағынаға* сәйкес келеді.

Ұ ~ ү дауыстыларының біртектес сәйкестігі.

Сандық атаулар заттық, қимылдық атаулардың макросемаларынан жіктелген. Мысалы “Үш” сандық мағыналы сөзді алайық:

Үш. Сан. Екіден кейінгі есептік сан [4, 17].

“Үш” сандық мағыналы сөздің негізінде қазақ тілінде синтетикалық тәсіл арқылы үшем, үшеу, үшкіл, үшкілсіз, үшкілтім, үштік сынды туынды сөздер пайда болып, сөзжасамдық тізбек құрайды. Көне түркі тілінде “уч” сөзі сандық *үш* мағынасын берген. “Үш” сан есімі тілдің екі сипатында ешқандай мағыналық дамуға түспеген.

М. Қашқари сөздігінде: *Уч 1. Тау ағашы. 2. Заттың ұшы. 3. Бір нәрсенің бітуі, шегі. 4. а) ұшу, ә) өлу, б) жығылу, в) өшу, сөну* мағыналары таралған [12, 173 б.]. *Үш-уч-үч* тұлғаларының мағыналық тығыз байланыста екендігін білеміз. Біздіңше, *үш* сандық мағыналы сөздің алғашқы көне мағынасы *үш – заттың ұшы* атаулық мағынасы болған. *Үш – уч – үч – үш* тұлғалары бір-біріне себепші негіз болып мағыналық байланысқа түскен. Мысалы, *үш* саны - *үш нүктенің бірігуінен* пайда болған. М. Қашқари сөздігіндегі *уч - тау ағашы – жоғарыда, үш нүктенің түйіскен жерінде* шыққаны үшін зат атауы болып қалыптасқан. Ал *уч – шекаралық аудан – ауыс мағынасында заттың ұшы, шегі, шеті* мағынасының негізінде пайда болған. Уч 4. Бір нәрсенің бітуі, шегі мағынасы Уч 3 семасынан тарап тұр. Уч 5. – ұшу мағынасы, биікке көтерілу семасымен қоса антонимдік мағына да бар. *Ұшу – ұшып түсу – яғни белгілі бір шекке жетіп құлау*. Мысалы, *мұрттай ұшты – құлады. Жығылу, өлу, өшу, сыну* – мағыналық қырлары осы *ұшып түсу* мағынасынан тарап тұр. Сандық мағынадағы “*үште*” – *үш нүкте түйіседі*, “*үш*” атауында *үш нүкте түйісіп, заттың, нәрсенің шетін, шегін, бір нүктесін* көрсетеді. Демек, “*үш*” сан есімі - *үш нүктенің бірігуі мен “үш” – бір нәрсенің ұшы – бір құбылыстың атауы*. Заттық мағына уақыт өте келе сандық мағынаға ауысқан. Сөйтіп семантикалық тәсіл арқылы бірнеше мағыналы сөздер дамыған. Түрколог, алтаист ғалымдардың пікірінше, бір, екі, үш, төрт, бес, алты, жеті сан есімдер өзге сөз таптарынан транспозицияланып, санданған. Сонымен, түркі (қазақ) тілдеріндегі сан есімдердің алғашқы бастау көздері – адам танымы.

а~і әртектес сәйкестігі.

Жіктеу есімдіктері – есімдіктер ішіндегі семантикалық, грамматикалық жақтан да құрылымы күрделі есімдіктер тобы. Қазіргі қазақ тілінде мен, сен (сіз), ол, біз сияқты бес жіктеу есімдігі бар. Жіктеу есімдіктерінің ішінде “біз” есімдігінің табиғаты ерекше. Бұл есімдіктің этимологиясы, мағынасы жайлы М. Томанов: “...жіктеу есімдіктерінің жекеше және көпше түрлерінің арасындағы айырмашылық тек қана соңғы -н (жекеше), -з (көпше) элементтері екенін көреміз” [5, 209]. Ғалымның осы пікірінің дұрыстығына өзге тілдердегі жіктеу есімдіктерін салыстырғанда көзіміз жетеді. Мысалы:

Латын тілінде : tu, tu, su.

Ағылшын тілінде: tu, tu, shi.

Неміс тілінде: Ich (mein), du (dein), sie, Sie (біз).

Орыс тілінде: я (мой), ты, он, мы.

Қазақ тілінде: мен, сен, ол, біз

“*Біз* – жіктеу есімдігінің бірінші жағының ортақ түрі” деген анықтама қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде берілген [6, 599]. Тарихи тұрғыдан -быз, -біз, -мыз, -міз тұлғаларының жіктік жалғауы болып қалыптасып кеткені А. Баскаков, Н. Кононов, А. Щербак, Б.А. Серебренников, Б. Сағындықұлы еңбектерінде айтылып жүр. “*Біз*” есімдігі туралы Н.А. Баскаков: “формы типа “бизлер - мы”, которая употребляется параллельно с “биз - мы” в тех случаях, когда говорящие хотят подчеркнуть изолированность, особенность группы, которую они составляют” – деген шындыққа жанасымды пікір келтіреді [7, 261]. Ал Б.А. Серебренников пен Н.З. Гаджиева “*біз*” сөзінің көне формасы “*пиз*” деген болжау айтады. Әрі қарай: “Окончание –из один из древних тюркских аффиксов собирательной множественности. Архетипный и закономерно отражается в тюркских языках: тур. биз, тат. *біз*, каз. *біз* и т.д.” деген жаңа пікір айтады. Сонда -ыз - қосымша да, б- көне түбір [8, 136].

Қазіргі тілімізде “бар” сөзі бірде модаль сөз, бірде сындық мағыналы сөз деп танылып жүр. Ал түркітанушылар бұл сөзді зат есім деп қарайды. Ғалым Н.К. Дмитриев: “в основе лежит известное грамматическое слово “бар” “имеется” “есть”, которое по новейшим разысканиям первоначально было существительным со значением “наличность, присутствие чего-нибудь” –

деген пікір келтіреді [9, 82]. Қазақ тілінде А. Ысқақов, Ә. Ибатов дәл осы пікірді қостайды. Ғалымдар пікірінің растығына көз жеткізу үшін қолда бар дерек сөздіктерге жүгініп көрейік.

I. Бар. Барлық, бүкіл, тұтас.

II. Бар. 1. Жақында, жуықта, жет.
2. Кет, жоғал.

III. Бар. 1. Жоқ емес, бар болушылық.
2. Ауқатты [4, 47].

Қазіргі тілімізде заттық мағынасы сақталмаған. “Бар” есімдік мағыналы сөз бен сындық мағыналы сөздің арасында мағыналық байланыс болып, бір семантикалық өрісте жатқаны белгілі. Ал Бар III бару, жоғалу қимыл мағыналарының Бар I, II мағыналарымен антонимдік сипатта тұрғанын байқаймыз. Бұл сөз көне түркі тілінде мынадай сипатта көрінеді.

Bar 1. Бар (есть, имеется).

2. бәрі (все находящийся, наличный).

bar bayavut бай, дәулетті, дүниелі.

bar er- бар болу.

bar jog bol бару, жоғалу, жоқ болу [10, 35].

Бұрынғы түркілік мағынасы мен қазіргі тілдік сипаттағы “бар” сөздерінің мағыналық қырлары оның алғашқы атаулық мағынада жұмсалғанын растайды. “Бар” тұлғасы тек бір заттың атауын бермеген. Ол бүкіл заттардың бар болған кездегі жағдайына, сипатына қатысты аталған. Ғасырлар аясында белгілі бір уақыт мөлшерінде “бар” заттық мәндегі сөз, сындық мәнге көшкен. Қазіргі тіліміздегі есімдік мағынасы бір кездегі атаулық мәннің болғанының дәлелі. “Бар” сөзі өзге жалпылау есімдіктерін жасауға негіз болған: *барлық, бәрі (бары), барлығы, барша, баршасы* т.б. “Бар” сөзінен өрбіген жалпылау есімдіктерінің қалыптасу жолы морфологиялық тәсіл арқылы түсіндіріледі. Біздің ойымызша, “бар” заттық мағынадағы сөз бен “бір” тұлғасының түп негізі бірдей.

Тіл білімінде тіл алды дауыстылары арқылы айтылатын сөздер мен тіл арты дауыстылары арқылы айтылатын сөздерді өзара салыстырғанда «тілдердің қисапсыз ұзақ уақыт бойы даму нәтижесінде тіл арты, тіл ортасынан айтылатын дауыстылар да, дауыссыздар да тіл алдына қарай ығысқан» [11, 46]. Осы ойдың айғағы ретінде жуан дауыстылар тіл арты арқылы жіңішкергенде тіл алды дауыстыларына айналып, сәйкестіктер құрайды. Осы зерттеу мақалада жаңа атау тудырушы дыбыстар сәйкестігі қарастырылды.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Кайдаров А.Т. Структура односложных корней и основ в казахском языке. – Алматы: Наука, 1986. – 322 с.
[2] Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі: 10 томдық. – Алматы: Ғылым, 1983. – 7-т. – 671 б.
[3] Оразбаева Ф. Қазіргі қазақ тіліндегі сын есім синонимдер – Алматы: Мектеп, 1988. – 128 б.
[4] Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі: 10 томдық. – Алматы: Ғылым, 1986. – 10-т. – 672 б.
[5] Томанов М. Қазақ тілінің тарихи грамматикасы. – Алматы: Мектеп, 1988. – 264 б.
[6] Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі: 10 томдық. – Алматы: Ғылым, 1976. – 2-т. – 695 б.
[7] Баскаков Н.А. Каракалпакский язык. – Москва: Изд. АН СССР, 1952. – 544 с.
[8] Серебренников Б.А., Гаджиева Н.З. Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков. – Москва: Наука, 1986. – 301 с.
[9] Дмитриев Н.К. Строй тюркских языков. – Москва: Восточная литература, 1962. – 607 с.
[10] Древнетюркский словарь. – Ленинград: АН СССР, Ин. языкознания, 1969. – 676 с.
[11] Сағындықұлы Б. Қазақ тілі лексикасы дамуының этимологиялық негіздері. – Алматы: Санат, 1994. – 168 б.

РОЛЬ ЧЕРЕДОВАНИЯ ЗВУКОВ В ПОПОЛНЕНИИ ЛЕКСИЧЕСКОГО СОСТАВА

Г.Б. Шойбекова

shoibekova_gaziza@mail.ru

PhD докторант КазНУ имени аль-Фараби

Ключевые слова: язык, гласные, согласные, чередование звуков, словообразующее чередование.

Аннотация. В статье рассматриваются новые слова, образованные способом чередований звуков. И еще предположены посмотреть чередование звуков не только как проблемы фонетики, а также словообразовании. Также в статье обращены внимание на то, что лексические единицы, образованные чередованием гласных, формируются как номинативы, в словарях перечисляется как реестр.

Поступила 03.02.2015 г.

МАЗМҰНЫ

ТАРИХТЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

<i>Әбсаттар қажы Дербісәлі. Марокко мен Испаниядағы жәдігерліктеріміз.....</i>	5
<i>Камалов А.К. Советтік Азияға миссия: АҚШ-тың вице-президенті Генри Уоллестін Сібірде, Өзбекістанда және Қазақстанда (1944 ж.).....</i>	17
<i>Кәрімова Р.О. Шығыс Түркістанда маталарды өндіру: дәстүр сабақтастығы.....</i>	22
<i>Сүгірәлинов М.М. Ауғаныстан Хазарейлері.....</i>	28

ШЫҒЫС ДЕРЕКТАНУ

<i>Сағындықова Н.Ж. Ахмед Йүгнеки (Югнеки).....</i>	38
<i>Тохтабаева Ш.Ж. Көне заманның шығармашылық демі.....</i>	47
<i>Батырхан Б.Ш., Тоқтарбекова Л.Н. Фирдаусидің «шаһнама» дастанындағы даналық ойлар.....</i>	56
<i>Ошан Ж. Көне тарихи жәдігерден қалған жалғыз парак.....</i>	60
<i>Қамбарбекова Ф.Ә. «Иншай Тахир Вахид» – Қазақстан және Орталық Азия тарихын зерттеудегі дереккөз ретінде.....</i>	67
<i>Молотова Э.М. Бурхан Киличе ад-дин туралы тарихи шығармалардан ақпарлар.....</i>	76
<i>Каримова З.К. XVIII ғасырдағы қазақ-жоңғар байланыстары Молла Абд әл-Әлімдің «Ислам-наме» дереккөзінде.....</i>	79

ТІЛ БІЛІМІ ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТАНУ

<i>Молотова Г.М. Уйғыр фольклорына үнді-араб-иран-түрік қарым-қатынасы.....</i>	85
<i>Юсупов Р. XX ғасырдың басындағы Шығыс Түркістандың әдеби жағдайы.....</i>	90
<i>Дюсенов Б.Д. ««Китаб ад-Дурра...» сөздігіндегі адамға қатысты сөздердің этнолингвистикалық сипаты».....</i>	94
<i>Масимова Х.В. Жазба ескерткіштердегі етістіктің Рай және Егіс, Жақ-сан категориялары.....</i>	99
<i>Баратова Ш.Б. Қазіргі қазақ және ұйғыр поэзиясында қара өлең ұйқасы және шалыс ұйқастың даму ерекшеліктері.....</i>	106

ҚАЗІРГІ ШЫҒЫСТАНУ ОЙЫ

<i>Джалилов З.Г. Хариджизм: радикалды исламның генезистік тарих дамуында.....</i>	111
<i>Мансурова А.С. Діни толеранттылық және діни диалог ара шарттар глобалдық нақтылықта.....</i>	117
<i>Байдаров Е.Ұ. Қазақстан қоғамының этноәлеуметтік және этноконфессионалды тұрғысындағы өзбек этникалық тобының орны.....</i>	123
<i>Дүйсен Ф.М. Орталық Азия және Үндістанның туризм мен рекреация саласындағы ынтымақтастығының болашағы: жағдайлары және ресурстары.....</i>	135
<i>Шаймарданова Н.Ж. Келіспеушілік пен қарама-қайшылық контекстіндегі жапон-корей қарым-қатынастарының тарихы.....</i>	142
<i>Руденко Е.И. Жаһандық оңтүстік азиялық шетжұрт: қалыптастыруы, сыныптамасы, маңыздылығы.....</i>	147
<i>Хаджиева Г.У. Дамушы мемлекеттердің әлеуметтік-экономикалық жаңаруын зерттеудің теориялық аспектілері.....</i>	155
<i>Мадалиева Ж.К. Мифология мәдениеттің тарихи серпінділігінде.....</i>	162

ЖАС ҒАЛЫМДАРДЫҢ ЗЕРТТЕУЛЕРІ

<i>Муратбекова А.М. Қытай–Үндістан қарым-қатынастарындағы территориялық шиеленістер.....</i>	169
<i>Қоңырбай Ә.Р. Жаңа Жібек Жолының қалыптасуы: экономикалық потенциал мен Қазақстан үшін перспективалар.....</i>	176
<i>Бәтенова А.Ж. Саяси жаңару саясаты жүргізілген Жапония (1797–1900 жж.).....</i>	186
<i>Мукатова Ә. Сәйкестік зерттеу тұжырымдамасына шыққан көзқарас: тарихнама аспекті.....</i>	192
<i>Әубәкір А. Көне түрік ғұрыптық кешендері этносемантикасының кейбір қырлары.....</i>	196

* * *

<i>Сапарбаев Б.А., Көкенова А.Т., Әбілкасым А.Б. Инновациялық іс-әрекетті мемлекеттік қолдау – ғаламдастыру жағдайында ұлттық экономиканың тиімділігін арттыру факторы ретінде.....</i>	203
<i>Әбіқаева М. Қазақстан Республикасында энергетика келешегінің дамуы мен қуат үнемдеу әлеуеті.....</i>	207
<i>Алауханов Е.О. Отандық қылмысты зерттеулерінің дамыту жолдары. Жетістіктері және мәселелері.....</i>	211
<i>Альмурзаева Б.К., Кубиева В.А., Салиш С., Сагиева А.Т. «Білім беру сапасы»: негізгі тәсілдер және түсіндірмелер.....</i>	215
<i>Аюпова З.К., Құсайынов Д.Ө. Дүниетаным қалыптасуындағы дұрыс ойлаудың орны мен мәні жайлы.....</i>	220
<i>Досжан Р.К. Абай Құнанбаев шығармашылығындағы жастарды тәрбиелеудегі білім және еңбек идеясы.....</i>	227

<i>Егембердиева С.М., Абдраманова Г.Қ., Есмағұлова Н.Д.</i> Ықпалдасу шарттарындағы Қазақстан мен	
Польшаның әлеуметтік-экономикалық мәселелері.....	231
<i>Жанақова Н.Т.</i> Тың игеру науқаны және қазақ тілінің тағдыры.....	238
<i>Байбекова М.М., Анарбаев З.З.</i> Қазақстан Республикасындағы психологиялық қызметтің ролі.....	243
<i>Картаева Т.Е.</i> Шығыр қондырғысы және оның қолданыс аясы.....	247
<i>Көкенова А.Т., Ағмасова Г.С.</i> Әлеуметтік қорғау модельдерінің дамуындағы негізгі тенденциялар.....	255
<i>Нахытбекова Э.И.</i> Ағылшын тілі пәнін өту барысындағы жобалап оқыту әдісін қолданудың өзектілігі.....	260
<i>Ералин Қ., Қожамқұлова Б., Исаева Н.</i> Қыш өңдеу шебері Абай Рысбековтың этнодизайндық шығармашылығы.....	263
<i>Тебегенов Т.С.</i> Жүсіпбек Аймауытов пьесаларындағы әлеуметтік қайшылық шындығы.....	266
<i>Шамахова А.</i> Өмір шындығын бейнелеудегі көркемдік уақыт пен көркемдік қиял	
(Шыңғыс Айтматовтың «Жан пίδα» романы бойынша).....	274
<i>Көкенова А.Т., Ағмасова Г.С.</i> Инновациялық әлеуметті бағалаудың әдістемелік негіздері.....	279
<i>Тастанбекова К.Н., Шамұратова Н.Б., Бабажанова Ж.А., Төреқұлова Д.М., Жұманова Б.К.</i> Халықтың келейлік деңгейін қысқарту үшін бюджеттен бөлінген қаражатты жоспарлау мен игеру.....	286
<i>Ералин Қ., Қожамқұлова Б., Дәулет Г.</i> Зергер Қалмырза Тасовтың этнодизайндық шығармашылығындағы ұлттық дәстүрдің жалғастығы.....	295
<i>Тебегенов Т.С.</i> Жүсіпбек Аймауытовтың драматургиясы: классикалық дәстүр және суреткерлік дүниетаным сипаты.....	300
<i>Шамахова А.</i> Роман арқауындағы тарихи кезең шындығы (Шыңғыс Айтматовтың «Ғасырдан да ұзақ күн» романы бойынша).....	305
<i>Смағұлова Г.Н.</i> Құндылықтар әлеміндегі «сұлулық» концептісі.....	311
<i>Ауелгазина Т.К.</i> Мәңгілік ел идеясы – Қазақстандық патриотизмнің түпқазығы.....	317
<i>Шойбекова Ғ.Б.</i> Дыбыстар сәйкестігінің лексикалық құрамды толықтырудағы ролі.....	321
<i>Қабдылқызы А., Бұғыбаева Ж.</i> Туынды топонимдердің нөлдік жұрнақ арқылы жасалуы.....	325

СОДЕРЖАНИЕ

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ИСТОРИИ

<i>Дербисали А.Б.</i> Наши реликвии из Марокко и Испании.....	5
<i>Камалов А.К.</i> Миссия в Советскую Азию: вице-президент США Генри Уоллес в Сибири, Узбекистане и Казахстане (1944 г.).....	17
<i>Каримова Р.У.</i> Производство тканей в Восточном Туркестане: преемственность традиций.....	22
<i>Сугралинов М.М.</i> Хазарейцы Афганистана.....	28

ВОСТОЧНЫЕ ИСТОЧНИКИ И ИСТОРИОГРАФИЯ

<i>Сагандыкова Н.Ж.</i> Ахмед Йугнеки (Югнеки).....	38
<i>Тохтабаева Ш.Ж.</i> Творческое дыхание далеких эпох.....	47
<i>Батырхан Б.Ш., Токтарбекова Л.Н.</i> Мудрые изречения Фирдоуси в поэме «Шахнаме».....	56
<i>Ошан Ж.</i> О сохранившемся древнеисторическом документе.....	60
<i>Камбарбекова Г.А.</i> «Иншай Тахир Вахид» – как источник по истории Казахстана и Центральной Азии.....	67
<i>Молотова Э.М.</i> Сведения из исторических сочинений о Бурхан ад-дин Киличе.....	76
<i>Каримова З.К.</i> Казахско-дзунгарские взаимоотношения в XVIII веке в историческом сочинении «Ислам-наме» Моллы Абд аль-Алма.....	79

ЯЗЫКОЗНАНИЕ И ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

<i>Молотова Г.М.</i> Индо-арабо-иранское влияние на уйгурский фольклор.....	85
<i>Юсупов Р.К.</i> Литературная среда Восточного Туркестана начала XX века.....	90
<i>Дюсенов Б.Д.</i> Этнолингвистическая характеристика терминов о человеке в словаре «Китаб ад-Дурра...».....	94
<i>Масимова Х.В.</i> Категория залога, времени и степени в письменных памятниках.....	99
<i>Баратова Ш.Б.</i> Особенности развития рифмы в современной казахской и уйгурской поэзии.....	106

СОВРЕМЕННАЯ ВОСТОКОВЕДНАЯ МЫСЛЬ

<i>Джалилов З.Г.</i> Хариджизм: к истории генезиса и развития радикального исламизма.....	111
<i>Мансурова А.С.</i> Религиозная толерантность и религиозный диалог в условиях глобализирующей реальности.....	117
<i>Байдоров Е.У.</i> Роль узбекской этнической группы в этносоциальном и этноконфессиональном разрезе казахстанского общества.....	126
<i>Дуйсен Г.М.</i> Перспективы сотрудничества в индустрии туризма и рекреации Центральной Азии и Индии: условия и ресурсы.....	135
<i>Шаймарданова Н.Ж.</i> Ретроспектива японо-корейских отношений в контексте существующих разногласий и противоречий.....	142
<i>Руденко Е.И.</i> Глобальная южно-азиатская диаспора: формирование, классификация, значение.....	147
<i>Хаджиева Г.У.</i> Теоретические аспекты исследования социально-экономической модернизации развивающихся стран.....	155
<i>Мадалиева Ж.К.</i> Мифология в исторической динамике культуры.....	162

ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

<i>Муратбекова А.М.</i> Территориальный спор в китайско-индийских отношениях.....	169
<i>Конырбай А.Р.</i> Формирование Нового Шелкового Пути: экономический потенциал и перспективы для Казахстана.....	176
<i>Батенова А.Ж.</i> Политическая модернизация Японии (1797–1912 гг.).....	186
<i>Мукатова А.М.</i> Примордиалистский подход в изучении концепта идентичности: историографический аспект.....	192
<i>Аубакир А.</i> Некоторые аспекты этносемантики в древнетюркской традиции.....	196

* * *

<i>Сапарбаев Б.А., Кокенова А.Т., Абилкасым А.Б.</i> Государственная поддержка инновационной деятельности как фактор роста эффективности национальной экономики в условиях глобализации.....	203
<i>Абикаева М.</i> Перспективы развития энергетики и потенциал энергосбережения в Республике Казахстан.....	207
<i>Алауханов Е.О.</i> Пути развития отечественной криминологии. Достижения и проблемы.....	211
<i>Альмурзаева Б.К., Кубиева В.А., Салиш С., Сагиева А.Т.</i> «Качество образования»: основные подходы и трактовки.....	215
<i>Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.</i> О месте и роли здравого смысла в становлении мировоззрения.....	220
<i>Досжан Р.К.</i> Идеи знания и труда в творчестве Абая Кунанбаева в воспитании молодежи.....	227
<i>Егембердиева С.М., Абдраманова Г.К., Есмагулова Н.Д.</i> Социально-экономические проблемы Казахстана и Польши в условиях интеграции.....	231

<i>Жанакова Н.Т.</i> Освоение целины и судьба казахского языка.....	238
<i>Байбекова М.М., Анарбаев З.З.</i> Роль психологической службы в Республике Казахстан.....	243
<i>Картаева Т.Е.</i> Чигирь – водоподъемное устройство и его объект использования.....	247
<i>Кокенова А.Т., Агмасова Г.С.</i> Основные направления развития моделей социальной защиты.....	254
<i>Нахытбекова Э.И.</i> Актуальность использования проектных методов обучения на уроках английского языка.....	260
<i>Ералин К., Кожамкулова Б., Исаева Н.</i> Этнодизайнерское творчество мастера по керамике Абая Рысбекова.....	163
<i>Тебегенов Т.С.</i> Социальные противоречия в пьесах Жусипбека Аймауытова.....	266
<i>Шамахова А.</i> Жизненная правда на примерах красочного изображения времени и фантазий (по роману Чингиза Айтматова «Плаха»).....	274
<i>Кокенова А.Т., Агмасова Г.С.</i> Методические основы оценки инновационного потенциала.....	279
<i>Тастанбекова К.Н., Шамуратова Н.Б., Бабажанова Ж.А., Турекулова Д.М., Жуманова Б.К.</i> Планирование и освоение бюджетных средств, выделенных на сокращение уровня бедности населения.....	286
<i>Ералин К., Кожамкулова Б., Даулет Г.</i> Приемственность национальных традиций в этнодизайнерском творчестве ювелира Калмырзы Тасова.....	295
<i>Тебегенов Т.С.</i> Драматургия Жусипбека Аймауытова: классические традиции и художественное мировоззрение.....	300
<i>Шамахова А.</i> Историческая правда в сюжете романа (по роману Чингиза Айтматова «И дольше века длится день»).....	305
<i>Смагулова Г.Н.</i> Особенности фразеологической репрезентации концепта «красота» в казахском языке.....	311
<i>Ауелгазина Т.К.</i> Идея Мәңгілік ел – как основа казахстанского патриотизма.....	317
<i>Шойбекова Г.Б.</i> Роль чередования звуков в пополнении лексического состава.....	321
<i>Кабдылқызы А., Бугыбаева Ж.</i> Образование производных топонимов с помощью нулевого аффикса.....	325

CONTENTS

TOPICAL ISSUES OF HISTORY

<i>Derbisali Abdsattar</i> . Our relics from Morocco and Spain.....	5
<i>Kamalov A.K.</i> Mission to the Soviet Asia: the Vice President of the United States Henry Wallace in Siberia, Uzbekistan and Kazakhstan (1944).....	17
<i>Karimova Risalat</i> . Production of fabrics in the East Turkestan: the continuity of traditions.....	22
<i>Sugralinov Marlen</i> . Hazaras of Afghanistan.....	28

EAST SOURCE STUDY

<i>Sagandykova Nagima</i> . Ahmed Yugneki (Yugneki).....	38
<i>Tokhtabayeva Shayzada</i> . Creative breath of far eras.....	47
<i>Batyrkhan B.Sh., Toktarbekova Laura</i> . The Wise Sayings of Firdausi in «Shahname» Poem.....	56
<i>Oshan Zhanimkhan</i> . About the remained drevneistorichesky document.....	60
<i>Kambarbekova Gallia</i> . «Insha Tahir Waheed» – as a source on the history of Kazakhstan and Central Asia.....	67
<i>Molotova Elvira</i> . Data from historical compositions about Burkhan a hell dynes Kilich.....	76
<i>Karimova Zulfiyam</i> . Kazakh джунгарские relationship in the XVIII century in historical composition of "Islam-name" Malls Abd al-Alma.....	79

LINGUISTICS AND LITERARY CRITICISM

<i>Molotova Gulbahrem</i> . Indo-Arab-Iranian influence on the Uigur folklore.....	85
<i>Yusupov Rakhimzhan</i> . Literary environment of Eastern Turkistan in the beginning of the XX century.....	90
<i>Dyusenov Bagdat</i> . Etnolingvisticheskaya the characteristic of terms about the person in the dictionary "Kitab ad-Durra...".....	94
<i>Masimova Halminam</i> . Category of mortgage, to time and degree in writing monuments.....	99
<i>Baratova Shairyam</i> . Features of development of a rhyme in modern Kazakh and Uigur poetry.....	106

THE MODERN EAST THOUGHT

<i>Jalilov Zaur</i> . Haridzhizm: the history of genesis and development of radical islamizm.....	111
<i>Mansurova Asseli</i> . Religious tolerance and religious dialogue in the conditions of the globalizing reality.....	117
<i>Baydarov Erkin</i> . The role of the Uzbek ethnic group in the ethno-social and ethno-confessional context of Kazakhstan's society.....	123
<i>Duisen M. Galymzhan</i> . Prospects for Cooperation in the Travel and Tourism Industry of Central Asia and India: Conditions and Resources.....	135
<i>Shaimardanova Nazigul</i> . Retrospective of Japanese-Korean Relations in the Context of Differences and Contradictions.....	142
<i>Yelena I. Rudenko</i> . Worldwide South Asian Diaspora: Emergence, Classification, Significance.....	147
<i>Khadzhiyeva Gulzhahan</i> . Theoretical aspects of research on socio-economic modernization of developing countries.....	155
<i>Madaliyeva Zhanyl</i> . Mythology in historical dynamics of culture.....	162

YOUNG SCHOLARS RESEARCHES

<i>Muratbekova Albina</i> . Territorial disputes in the China-India relations.....	169
<i>Adilet R. Konirbay</i> . The formation of New Silk Road: economic potential and perspectives for Kazakhstan.....	176
<i>Batenova Alua</i> . Political modernization of Japan (1797–1912).....	186
<i>Mukatova Aliya</i> . Primordial approach to the study of the concept of identity: historiographical aspect.....	192
<i>Armand Aubaquir</i> . Some aspects of ethnosemantics in drevnetyurksky tradition.....	196

* * *

<i>Saparbaev B.A., Kokenova A.T., Abilkasym A.B.</i> State support of innovative activity – as factor of growth of efficiency of national economy in the conditions of globalization.....	203
<i>Abikayeva M.</i> Prospects of development of energy and potential of energy-savings in Republic of Kazakhstan.....	207
<i>Alaukhanov E.O.</i> The way of development of criminology. Achievements and challenges.....	211
<i>Almurzayeva B.K., Kubiyeva V.A., Salish S., Sagiyeva A.T.</i> «Quality of education»: basic approaches and interpretations.....	215
<i>Ayupova Z.K., Kussainov D.U.</i> About the place and role of the common sense in the formation of outlook.....	220
<i>Doszhan R.K.</i> The ideas of knowledge and work for youth education in the oeuvre of Abay Kunanbaev.....	227
<i>Yegemberdieva S.M., Abdramanova G.K., Yesmagulova N.D.</i> Social and economic problems of Kazakhstan and Poland in integration conditions.....	231
<i>Zhanakova N.T.</i> Mastering of virgin soil and fate of Kazakh.....	238

<i>Baybekova M.M., Anarbayev Z.Z.</i> A role of psychological service in the Republic of Kazakhstan.....	243
<i>Kartayeva T.Ye.</i> Chyhir – water-lifting device and its use of the object.....	247
<i>Kokenova A.T., Agmasova G.S.</i> Main directions of development of models of social protection.....	254
<i>Nakhypbekova E.</i> Relevance of using project methods at the English lessons.....	260
<i>Yeralin K., Kozhamkulova B., Isaeva N.</i> Ethnodesigner art of ceramic master Abai Rysbekov.....	263
<i>Tebegeenov T.S.</i> Social contradictions in the plays of Zhusipbek Aymaulytov.....	266
<i>Shamakhova A.</i> A true example of colorful images and fantasies (based on the novel of Chingiz Aitmatov "Block").....	274
<i>Kokenova A.T., Agmasova G.S.</i> Methodical bases of the assessment of innovative potential.....	279
<i>Tastanbekova K.N., Shamuratova N.B., Babazhanova Zh.A., Turekulova D.M., Zhumanova B.K.</i> Planning and mastering of budgetary funds allocated on reduction of poverty level of the population.....	286
<i>Yeralin K., Kozhamkulova B., Daulet G.</i> Succession of national traditions in the ethnodesign art of jeweler Kalmyrza Tasov.....	295
<i>Tebegeenov T.S.</i> Dramaturgy of Zhusipbek Fymaulytov: classic traditions and artistic outlook.....	300
<i>Shamakhova A.</i> Historical truth in the plot of the novel (based on the novel by Chingiz Aitmatov "Day lasts more than a hundred").....	305
<i>Smagulova G.N.</i> Features frazeologičeskoj representation of the concept of "beauty" in Kazakh language.....	311
<i>Auelgazina T.K.</i> the idea of the eternal people - as the basis of the Kazakhstan patriotism.....	317
<i>Shoibekova G.</i> The role of changing voices in enlarge of lexical composition.....	321
<i>Kabdylkzy A., Bugybaikyzy Zh.</i> The formation of derivative toponyms by using zero affixation.....	325

**PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE
IN THE JOURNALS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

social-human.kz

Редактор *М. С. Ахметова*

Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 04.02.2015.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.

21 п.л. Тираж 2000. Заказ 1.